

“Nespēja iziet no lomas ir mīts”

✎ Agrita Blumberga, “Talsu Vēstis”

Par spīti tam, ka kultūras dzīve ir pieklususi un pandēmija teātra darbību ir lielā mērā ierobežojusi, interese par šo mākslas formu nekur nav izzudusi, apliecina aktieris EDGARS SAMĪTIS. Gatavošanos lomai viņš salīdzina ar grāmatas izlasīšanu – pēc zināma laika izlasītais aizmirstas, bet zemapziņā kaut kas lielākā vai mazākā mērā aizķeras.

PROFESIJU IZVĒLĒTIES BIJA GRŪTI

Bērības takas Edgars izstaigājis Talsos, bet pirmos četrus dzīves gadus aizvadījis Rojā. “Uz Talsiem atnācām dzīvot, kad tēvs sāka strādāt ģimnāzijā par direktoru. Manā bērībā daudzstāvu māju pagalmi bija pilni ar bērniem. Diezgan regulāri gāja vaļā kaujas – viena sēta pret otru, klasisks Kurzemes variants (*smejas*). Taisījām štābiņus, bunkurus, braukājām ar riteņiem... Tā kā mani vecāki strādāja cienījamos amatos un visu mūžu ir bijuši daudz maz saistīti ar skolu, ļoti uzmanījos, lai mani nepieķer, bet šādas tādas blēņas gadījās tāpat. Gan agrīnajos bērības gados, gan vidusskolā bija sajūta, ka pilsētā ir enerģija un dzīvība. Tagad man ir sajūta, ka katrs ir pats par sevi. Par to domājot, reizēm uznāk nostalgija. Liekas, ka agrāk dzīve bija vitālāka,” prāto aktieris.

Attiecībā uz nākotnes profesiju konkrētu sapņu viņam bērībā nebija, uz aktiermākslas pusi viņš nosvērās vien vidusskolas posmā. “Bērībā gribēju nodarboties ar zīmēšanu vai glezniecību, bet zināmu lomu nospēlēja filmas. Tolaik visās vietās varēja iznomāt videokasetes,

un Talsu kinoteātrī rādīja samērā nopietnas filmas. Tas uz mani atstāja iespaidu. Kad iestājos Kultūras akadēmijā, teātris man savā ziņā sāka likties interesantāks. Ir lietas, kas ir interesantākas teātrī, un ir lietas, kas ir interesantākas kino. Kopumā man ar profesijas izvēli gāja grūti. Bērībā un tiņa gados nodarbojos ar sportu – vienu brīdi likās, ka varētu iet šajā virzienā, bet tad sapratu, ka mani vairāk interesē humanitārās zinātnes, valodas un dažādas mākslas formas. Vispirms iestājos Latvijas Universitātē, gribēju mācīties klasisko filoloģiju, bet kaut kas mani tajā īsti neaizrāva. Iestājoties aktieros, dzīve kļuva salīdzinoši intensīvāka – nepārtraukti biju ierauts notikumos. Lietas, kas attiecas uz profesiju, sāku saprast tikai vēlāk, kad ceļš mani aizveda uz Jauno Rīgas teātri. Daļa manu kursabiedru muzikālo iestudējumu dēļ nosliecās par labu Nacionālajam teātrim, bet mani tas neinteresēja. Man tāda ziņā palaimējās – jau tajā brīdī Jaunais Rīgas teātris bija vieta, kur daudziem gribētos nokļūt. Tas bija interesants laiks un interesanta pieredze,” atklāj Edgars.

VAJADZĪGS LAIKS, LAI ATJAUNOTOS

Tā kā aktierim izrādes veidošanas laikā nākas iedziļināties konkrētā tēmā un intensīvi par to domāt, dažas lomas un darbi atmiņā iespējams spilgtāk. Par vienu no šādiem darbiem Edgars sauc iestudējumu “Latviešu stāsti”, kur sadarbibā ar režisoru Alvi Hermani viņš meklēja sava stāsta prototipu. “To varētu saukt par dokumentālo teātri. Tagad es uzdotu citus jautājumus un strukturētu interviju citādi, bet toreiz darbojos intuitīvi. Vēl joprojām kā svarīgu notikumu atceros izrādi “Noziegums un

sods” – tā bija nevienmērīga, neviennozīmīga, bet tajā bija daudz labu kvalitāšu. Izrāde “Klusuma skaņas” kalpoja kā ceļazīme – neteikšu, ka bija ļoti aizraujoši to spēlēt pēc 100. vai 150. reizes, bet tā pavēra durvis viesizrādēm pa Eiropu. Īpaša manā uztverē bija izrāde “Ledus”, mūsu novadnieces Ingas Ābeles luga “Sala”, “Sarkano lukturu ziema” un “Cēlgāzes”. Vēl joprojām labprāt spēlēju arī “Dukšus”. Nesen Ģertrūdes ielas teātrī uztaisījam izrādi “Malkas ceļi” – vizuālu, savdabīgu, uz ritmiem balstītu izrādi, kur darbojamies ar koku, cirvjiem un skrūvēm...

Viena no pēdējām izrādēm pirms kovidā bija “Stāsts par MĪ...”, kas balstīta uz Nobela prēmijas laureātes Svetlanas Aleksejevičas savaktajiem pieredzes stāstiem. Tas ir stāsts par to, kā, pieredzot karu un koncentrācijas nometnes, izejot caur smagām grūtībām un piedzīvojot kaut ko prātam neaptveramu, iespējams saglabāt cilvēcību, skaidru prātu un turpināt mīlēt. Bieži izrādes veidošanas laikā esmu spiests painīties vairāk, izlasīt vairāk, un netieši kaut kas aizķeras. Iespējams, zemapziņas līmenī tas nāk līdzī, bet tā, ka es pēc lomas nospēlēšanas turpinātu identificēties ar personāžu, man nav bijis. Nepazīstu nevienu aktieri, kuram ieiešana vai iziešana no lomas sagādātu ļoti lielas grūtības. Zināmā mērā nespēja iziet no lomas ir mīts – teātra vidē to var uzskatīt par neprofesionalitāti. Protams, ir arī smagākas un sarežģītākas lomas, un dažkārt arī fiziski ir vajadzīgs laiks, lai atjaunotos,” skaidro aktieris.

IK PA LAIKAM KĀDA IZRĀDE

Runājot par pandēmijas ietekmi, viņš atzīst, ka notiekošais aktierus ir ietekmējis

tāpat kā visus citus, viņa gadījumā – pat nopietnāk, jo aiz viņa kā brīvmaxslinieka nestāv neviena institūcija, kas nepieciešamības gadījumā varētu palīdzēt. “Ik pa brīdīm nospēlēju kādu izrādi, bet tas ir ļoti reti. Pēdējo mēnesi diezgan lielā mērā esmu dienas zaglis. Pēdējais darbs, pie kā strādāju, noslēdzās decembra sākumā. Teātriem lielākā problēma, protams, ir finanses. Lai vilktu dzīvību, jāskaita katra kapeika. Nemt mani kā brīvmaxslinieku no malas šajā gadījumā nav izdevīgi. Apstādināt visu vienā dienā ir viegli, lai to atkal atsāktu, vajag diezgan ilgu laiku. Gan laiku, gan naudu. Kad pāris reizu viss tiek apstādināts, cilvēki vairs neriskē. Viņi izdara to, ko var, un cer uz labākiem laikiem. Smagnējums ir visur – kādu tas ķer vairāk, kādu mazāk, bet ķer visus.

Šobrīd vairāk dzīvojos pa Talsiem – decembrī ieguvu arborista diplomu un esmu pievērsies lauku īpašuma sakārtošanai. Rīgā kovidā ir nepatīkamāks. Mazpilsētu sliktā blakne ir tā, ka sabiedrība ir bailīgāka un ir lielāka pretestība pret izmaiņām, bet kopumā mazpilsētas ir patīkamas ar savu klimatu. Šobrīd īpaši tālu uz priekšu nedomāju – viena no pandēmijas problēmām ir neskaidrība un neziņa, plāni ir ar pirkstu gaisā rakstīti. Agrāk ar sievu un bērniem vismaz vienreiz gadā mēģinājām aizbraukt ceļojumā, bet pagaidām šī iecere jāatliek. Kad izskanēja aicinājums iepazīt Latviju, izbraukājām visu vienas vasaras laikā (*smejas*). Nelielā draugu un kolēģu kompānijā reizi gadā dodamies arī riteņu pārbraucienā – vienu gadu pa Latgali, otru gadu pa citu reģionu. To es šajā laikā ieteiktu visiem – Latvijā ir pietiekami daudz interesantu vietu un lietu, ko apskatīt.” ■

Nepadoties lokdaunam

Lielās televīzijas tehnisko nodrošinājumu translācijām pārvadā ar autobusu, Skrundas TV pagaidām vēl iztiek ar divām vieglajām automašīnām, un pārraižu kvalitāte ir laba.

✂ Daina Tāfelberga, "Kurzemnieks"

Pandēmija nevar būt mūžīga – tā cer un ir pārliecināta liela daļa sabiedrības. Slēgti kultūras nami, atcelti amatierkolektīvu mēģinājumi, koncerti, teātra izrādes un citi izklaides pasākumi bija pārbaudījums un vienlaikus izaicinājums meklēt jaunas formas, kā neiznīkt skatuves mākslai un kontaktam ar klausītāju. Kuldīgas novada kultūras organizatori jau drīz pēc ārkārtējās situācijas izsludināšanas Covid-19 dēļ ieviesa tiešraides. Tagad, pēc teju diviem gadiem, tās kļūvušas ierastas. Vieni teic, ka nākotnē ies vēl plašumā, citi uzskata, ka vairāk pastāvēs tikai kā ieraksti, ko pārraidīt pēc klātienē pasākuma.

NO DAŽĀDĀM VIETĀM

Kuldīgā tiešsaistes lielpasākumi ar logo "Pāliec mājās!" sākās 2020. gada aprīlī ar "Vecpilsētas koncertcikli", stāsta Kuldīgas novada pašvaldības Kultūras nodaļas vadītāja Dace Reinkopa. No dažādām pilsētas vietām pēc kārtas tika translēti koncerti ar vietējo mūziķu piedalīšanos: grupa "Montana" muzicēja krodziņā "Stenders" pie plašiem logiem ar skatu uz tūristu iecienīto gājēju (Liepājas) ielu, ģitārist Aivars Konutis – Adatu tornī, kapela "Lēnām pār tiltu" – Rumbas kioska paviljonā pie ūdenskrituma, "Rumbas kvartets" – pie viesu nama "Ventas rumba", svinīgā gaisotnē Latvijas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas 30. gadadienā Sv. Annas baznīcā uzstājās E. Vīgnera Kuldīgas Mūzikas skolas pedagogi, bet Mātes dienā jaunā paaudze – Pils parkā. Koncerti tika organizēti kopā ar Aktīvās atpūtas centru, tehniski tos nodrošināja Skrundas televīzija un SIA "DTT Solutions". Tas bija laiks, kad sākās tūrisma sezona, bet tradicionālais festivāls "Lido zivis!" nevarēja notikt. Tādējādi tiešsaistes savā ziņā bija kultūrtūrisma pasākums. Vasarā atsākās brīvdabas sarīkojumi ar skatītāju piedalīšanos, bet rudenī atkal tiešraides. Līdzīgi aizvadīts pagājušais gads, kad virtuālais formāts gājis plašumā, un vairākos no Kuldīgas translētos pasākumos piedalījās arī profesionāli viesmākslinieki.

Uz Skrundas universālveikala jumta dzimtajā pilsētā uzstājas dziedātāja Katō.

JAUNA SKOLA PIEREDZĒJUŠAJIEM

Skrundas televīzija uz tiešsaistes koncertiem pieaicināta, jo tai ir liela daudzkameru filmēšanas pieredze. Bet ar to nepietika. Kā atceras televīzijas pārstāve Ieva Benefelde, "Vecpilsētas koncertzāles" cikls bijis kā skola, kurā auguši ar katru koncertu: "Pārziņām kameras, kur un ko izvietot, kā savienot, kadrus veidojot," stāsta I. Benefelde. "Tomēr tieša translācija ir citādāka un ik reizi nāk ar jauniem atklājumiem. Piemēram, nācās secināt, ka daudzās vietās Kuldīgā nav interneta, bet tiešraides no tā kvalitātes ir ļoti atkarīgas. Vēl citi aspekti, jo jāpārtraida ne kopplāns, bet pa kadram tā, lai skatītājam būtu interesanti. Laika apstākļi: vai list vai vējš pūš, pārraidei jābūt kvalitatīvai. Daudzi pasākumi notika koncertiem neierastās vietās. Jāsastiepj milzums tehnikas un jāsavēlk metriem vadu, piemēram, uz Skrundas universālveikala jumta, no kura pārraidīja pilsētas svētku koncertu. Vai augstajā Kuldīgas Adatu tornī tādā šaurībā, kur vairākiem cilvēkiem nemaz nav vietas. Annas baznīcā filmējām ar septiņām kamerām, citur – ne mazāk kā ar četrām. Vispirms vajadzēja saprast, kas kurai vietai derēs. Metāmies nezināmajā, kā daudzi to darīja, lai augtu šim laikam līdzīgi."

I. Benefelde atzīst, ka, atmetot pandēmijas mīnusus, šis laiks daudz iemācījis un nācis par labu profesionālajā izaugsmei.

Skrundas televīzija nodrošinājusi arī dažādas attālinātas konferences un seminārus, tostarp starptautiskus. Tiešsaistē notikušas vecāku sapulces, intervijas ar cilvēkiem, kas dzīvo tālu prom no Kuldīgas. Ikviens varēja vērot arī pašvaldību vēlēšanu norisi un citus notikumus. Tādējādi tiešsaistes formāts ir lietišķs, ērts, tas attīstīsies vēl pēc pandēmijas. Visticamāk, arī kultūrā tam ir nākotne, kad atļauti būs klātienē koncerti. Šādā veidā var aptvert plašāku klausītāju loku.

NEDRĪKST KLŪDĪTIES

"DTT Solutions" ir uzņēmums ar gandrīz 20 gadu pieredzi izklaides pasākumu organizēšanā un apskaņošanā. Vadītājs Artis Reimanis atzīst, ka tiešsaistes arī viņa komandai bija jauns izaicinājums: "Cita specifika – nedrīkst kļūdīties nemaz. Dzīvajā koncertā var pielāgoties, kamēr mūzikā iespējams, pieskaņoties pamazām. Tiešsaistē visam jābūt perfektam uzreiz, kļūdas vēlāk nav iespējams izlabot. Sākumā bija grūti pierast, ievērojami ilgāks laiks pagāja, kamēr visu sagatavojām. Viena darba apjoms kļuva ietilpīgāks."

Vienlaikus "DTT Solutions" puiši bija precīgi par piedāvājumu, jo citādi būtu jāsež pilnīgā dikstāvē. Tiešsaistes kompensējušas tikai nelielu daļu pandēmijas dēļ iestājušos pauzi pasākumu apskaņošanā. Pirms tam pieprasījums bijis tik liels, ka dažkārt vajadzēja atteikties. Tagad brīvo laiku skaņu

IEVAS BENEFELDES FOTO

Latvijas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas 30. gadadienas koncertā Sv. Annas baznīcā.

un gaismu operatori izmanto, lai pielabotu tehniku, mācītos. "Kovida laiks labi parādīja, kādas ir jaunās tendences un ka ir jāmainās, lai izdzīvotu," piebilst A. Reimanis. "Arī tehniskajiem izpildītājiem šis formāts nemaz nešķiet tik ērts, labāka pašsajūta ir dzīvajā pasākumā, kad var just, kādas emocijas gaisā virmo. Nav jau tā, ka sēžam pie pults ar austiņām kā klapēm un dzirdam tikai skaņas kvalitāti. Tāpat kā māksliniekiem arī mums vajag reālu kontaktu ar publiku. Bet izskatās, ka klausītājs gan pieradis pie ekrāna, nebūs viegli atjaunot agrāko taciņu uz kultūras namu vai citu pasākuma vietu. Vasarā, kad atļāva koncertus, jau pieredzējām, ka skatītāji tā nemaz neplūst, kā cerēts."

KĀ SVAIGA GAISA MALKS

"Man tas bija kā svaiga gaisa malks," saka Kuldīgas Mūzikas skolas direktore, koncertprogrammu veidotāja un dziedātāja Andra Zvejniece. "Nemaz nebija ilgs laiks pagājis, bet likās, ka viss uz mūžu beidzies. Izpildītājiem burtiski trūkst elpas, ja nav koncertu. Vienlaikus ar iespējām, ko deva tiešraides, sākumā bija bail: kā gan tās notiks. Skatītājs zālē ir kā tāds atbalsts. Bet nevar zināt, kas notiek, kad tevi ekrānā vēro, un liekas tā mazliet jocīgi. Bet tas ir tikai pirmajā mirklī."

Ar laiku pierasts, atgriezušās sajūtas, ka arī tā ar savu sniegumu mākslinieks var priecēt citus. Gandrīz vai aizmirsts, kā bijis, kad varēja no skatuves uzrunāt klausītāju un sadzirdēt viņa atbildi. "Pie tādas atziņas nonācu Vecgada koncertā. Gandrīz atkal jā-sāk baidīties, ka tikai neesam tā kaut ko ļoti būtisku pazaudējuši. Var ļoti ļoti nodziedāt tukšai zālei, cerot, ka tur, pie ekrāniem, cilvēki to novērtēs. Bet nav jau zināms, kāda bijusi reakcija – patīcis vai ne. Dzīvo kontaktu nevar atsvērt tas, ko ierakstīta čatā. Nav jākliedz skaļi urrā, no gaisotnes vien jau jūtams. Tā ir galvenā atšķirība, bet pārējais tāpat: uztraukums, dziedāšanas vai spēles prieks, pašizvērtējums pēc uzstāšanās – šajā ziņā pat pluss, jo ierakstīto tiešraidi var vēlāk vēlreiz noklausīties un sīki izvērtēt. Koncertprogrammām aicinu māksliniekus, ar kuriem vēlos sastrādāties, gadījies, ka kāds netiek, bet tiešraides formāta dēļ neviens nav atteicies piedalīties."

EKSPOZĪCIJA par karu klusumā

✍️ Ieva Vilmane, "Saldus Zeme"

Gada nogalē Muitas namā Ezeres pagastā atklāja modernu izstādi. Saldus novadā nevienā citā pagasta vēstures krātuvē nav ieguldīts tik liels pašvaldības un Eiropas Savienības finansējums. Samaksāts vairāk nekā 30 000 eiro, lai profesionāli izpētītu un mākslinieciski augstvērtīgi parādītu unikālu Otrā pasaules kara notikumu – 1945. gada 8. maijā Ezerē vācu armiju grupa "Kurzeme" kapitulēja Sarkanajai armijai.

IEKĻAUJ MILITĀRĀ MANTOJUMA TĪKLĀ

Jaunā ekspozīcija apskatāma tā dēvētajā Muitas namā, jo tajā kara pretinieki parakstīja dokumentu. Ekspozīcijas autors

Pastkarte, kas izgatavota reizē ar jauno ekspozīciju, ir no vācu karavīra Ernsta Eigenera skiču burtnīcas. Tajā mākslinieks rādījis savu ikdienu 1945. gadā.

Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas militārās vēstures lektors un pētnieks Valdis Kuzmins uzsver: nav nemaz tik daudz dokumentos minētu vietu, uz kurām iespējams norādīt precīzi.

Ezernieki visos laikos popularizējuši kapitulācijas faktu. Pagasta fotohronika rāda, ka padomju gados Muitas nams bija ideoloģiska vieta, kurā skolēni satika kara veterānus. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas ēkā iekārtojās Valsts robežsardze, tomēr tai prioritāri bija ikdienas jautājumi, nevis viena vēsturiska notikuma sabiedriskās attiecības. Līdz 2020. gadam pašvaldība bija "atbalstoši neitrāla" kā pret visiem pagastu muzejiem – atzinīgi izteicās par vietējo cilvēku aizrautību, bet finansējumu piešķīra niecīgu.

2020. gadā Saldus novada pašvaldība iesaistījās Eiropas Savienības finansētā Igaunijas un Latvijas projektā "Militārais mantojums". 13 partneru Latvijā, ieskaitot Kurzemes plānošanas reģionu un Ventspils muzeju, un 11 sabiedroto Igaunijā par gandrīz diviem miljoniem eiro rada militārā tūrisma tīklu. Projektā pilnveido vai no jauna izveido objektus, kas vēsta par abu valstu neatkarības iegūšanu, zaudēšanu un atgūšanu. Kurzemnieki saņēma naudu jaunas ekspozīcijas izveidošanai Muitas namā un Ventspils 46. krasta baterijas tornīša pārveidei par skatu vietu ar interaktīviem elementiem.

Muitas nama krājuma speciāliste Antra Sīpeniece stāsta, ka projektā papildīts sens sapnis profesionāli izpētīt kapitulācijas faktu. Iepriekš ezernieku rīcībā bija atmiņu stāsti un informācijas druskas no periodikas un interneta.

ATBRAUKS KRITUŠO KARAVĪRU RADI

Valda Kuzmina un Latvijas Kara muzeja mākslinieces Ievas Lapiņas kopdarbs Muitas namā uz A. Sīpenieci atstāj tikpat dziļu iespaidu kā redzētais armēņu genocīda muzejā Erevānā; tikai izstāžu mērogi esot nesalīdzināmi. Ezerē stāsts ietilpināts

IEVAS VILMANES FOTO

Muitas nams Ezerē nav mainījies kopš tā uzcelšanas 30. gadu beigās. Tur 1945. gada 8. maijā vācu armiju grupa "Kurzeme" kapitulēja Sarkanajai armijai.

divās nelielās telpās, bet Erevānā 2018. gadā viņai bija jāizstaigā daudzas zāles.

"Arī mūsu ciemiņi būs savīļņoti," krājuma speciālistes cerības caurvij pārliecība. Ik gadu Muitas namu apmeklē vairāki simti cilvēku – pietiekami daudz specifiskai vietai. Ezerē ierodas gan Kurzemes apceļotāji, gan tūristu grupas, kas ceļo pa Kurzemi, gan projekta "1836" interesenti, kas ceļo gar Latvijas robežu. Pie Muitas nama sagaidīti un pavadīti akcijas "Gaismas ceļš" skrējēji, bet militārās vēstures fanātiķus atved Antras dēls Roberts Sīpenieks, Oskara Kalpaka muzeja un piemiņas vietas "Airītes" vadītājs un militārais arheologs.

A. Sīpeniece pieļauj, ka jaunās ekspozīcijas dēļ varētu ierasties vairāk kritušo vācu un Sarkanās armijas karavīru tuvinieku, jo tajā ir arī tāda informācija, kādas nav citur. Piemēram, V. Kuzmins izveidoja interaktīvu karti ar Kurzemes kauju vietām, to norises laikiem un iesaistītajām vienībām.

Jaunā ekspozīcija mazliet citādi runā par Latvijas cilvēkiem smagu tēmu. Tās galvenais jautājums – kas notika pēc tam, kad aplūka ieroči? V. Kuzmins uzsver: "Daudziem karš nebeidzās, bet sākās nākamais etaps – filtrācijas nometne, izsūtījums vai nacionālo partizānu cīņa."

A. Sīpeniece piebilst: nevienā karā

nav varoņu, un vēlreiz rūpīgi jāapdomā, vai asiņainajā likteņu maltuvē maz bijuši labie un sliktie. Viņa stāsta: "Karš manā ģimenē ir smaga tēma, jo skāra dzimtas vīriešus. Un tomēr – man jābūt ļoti piesardzīgai ar nosodišanu. Daudz domāju par visām stiprajām sievietēm, kuras pēc kara saturēja ģimeni un smagi strādāja. Mums visiem jālīdzina kara sekas. Manuprāt, stāsts par kapitulāciju palīdz to darīt."

IR VĒL CITI STĀSTI

Ekspozīcija par Eiropas militārajā vēsturē unikālu notikumu izauga no amatieru vākuma. Tajā ir vēl citu lielu stāstu uzmetumi, piemēram, Ezerē nodibināja Latvijā pirmo mazpulku un lauku patērētāju biedrību. Ezerē dzimis Jānis Hertelis – Latvijā pirmais aptiekārs, kas ieguva farmācijas maģistra grādu. Novadnieku sarakstā arī eksperimentālās arheoloģijas aizsācējs Latvijā un Āraišu ezerpils atklājējs Jānis Apals.

Saldus novada pagastos novadpētniecības materiālus apkopo bibliotēkas, dažviet krātuve vai interesents. Ezernieki apvienojušies biedrībā "Pa sentēvu pēdām". Antra Sīpeniece tajā iesaistījās 2017. gadā, nu kļuvusi par ideju generatori un darbu galveno organizētāju. Lideri laika gaitā mainījušies, jo vietējās vēstures pētniecība ir piņķerīga un ne visā kopienā saprasta. ■

1945. gada 8. maijā Eiropā aplūka pēdējā Otrā pasaules kara zalve. Karavīri novilkta formastērpus, taču daudziem karš turpinājās filtrācijas nometnēs, apcietinājumā un partizānu bunkuros.

Šķembu motīvs ekspozīcijas vienīgajai vitrīnai. Ekspozīcijas māksliniece Ieva Lapiņa uzskata, ka karš nedrīkst izskatīties "pūkains", tāpēc viņa izmantoja lauzītas un neregulāras līnijas.

✍ Linda Kilevica, "Kurzemes Vārds"

Mūsu dzīvē un kultūrā valda neziņas un neparedzamības migla – tā teju jau divus Covid-19 pandēmijā aizvadītos gadus raksturo teātra zinātniece un kritiķe Edīte Tišheizere. Referātu par teātri pandēmijas laikā viņa nolasīja pērnā gada nogalē, taču migla necik nav izklidusi arī patlaban, kad skatītāji atkal var apmeklēt izrādes klātienē.

TEHNOLOĢIJU ZELTA MALIŅA

Oficiāli pieteikto priekšlasījumu "Teātris pandēmijas laikā" Liepājas Centrālās zinātniskās bibliotēkas konferencē "Laiks. Cilvēki. Bibliotēka" E. Tišheizere nodēvēja par "teātri pandēmijas miglā". "Sava daļa koķeterijas tur ir, jo kā "Spēlmaņu nakts" žūrijas dalībnieci man bija iespēja redzēt to, kas citiem palika noslēpumā. Miglā noslēpjot sīkumus, labāk ir redzamas galvenās virzības, ceļi un parādības," viņa skaidro.

2021. gada pavasarī notika kaut kas Latvijas teātri nekad nebijis. Vienlaikus ienāca vesela profesionālu izglītību ieguvusi paaudze. Latvijas Kultūras akadēmiju beidza Valmieras teātrim domātais aktierkurss. Liepājas Universitātē izmācījās Liepājas teātra aktierkurss. Māras Ķimeles un Elmāra Seņkova vadībā mācības beidza režisoru kurss, Olgas Žituhinas vadībā – horeogrāfi. Latvijas Mākslas akadēmijā studijas beidza četri jauni scenogrāfi. "Mēs varam tikai iedomāties, kāds spēks, kāds vilnis tas būtu tajā gadījumā, ja šie jaunie cilvēki būtu vareņusī parādīt izrādes ar skatītājiem pilnās zālēs. Arī ierobežojumos, lai gan pēdējo pusgadu viņi bija mācījušies katrs savā burbulī, viņi ir izveidojuši visnotaļ spēcīgas izrādes," saka teātra eksperte.

Kā katram mākonim ir sava zelta maliņa, tā zināmi ieguvumi ir arī šajā laikā. "Esam iepazīnuši un sākuši lietot dažādas tehnoloģijas. Teātri centās attīstīt tehnoloģijas tieši pirmajā mājāsēdes posmā. Nacionālais teātris radīja savu e-teātri "Baltais kubs". Bija svarīgi, cik spēcīga ir katra aktiera enerģētika un harisma, vai tā spēj iziet cauri ekrāna plaknei," saka E. Tišheizere.

Šajā laikā radās vērtīgi darbi, kas padarīja tehnoloģiju izmantošanu teātri jēgpilnu. "Kā augstākais punkts jāmin Elmāra Seņkova iestudētā Ivana Viripajeva luga "Irānas konference". Tur bija izmantota konferences forma, un viena tās īpašība – cilvēks, kas atrodas taipus ekrāna un šai brīdī nerunā, jūtas ļoti aizsargāts un var darīt jebko. Režisors ļoti interesanti izrādē izmantojis šķietamās aizsargātības momentu. Atrodot īstu materiālu, kas sakrīt ar ļoti būtisku tehnoloģisku tendenci, savienojums var būt vērtīgs. Patiesībā man ir bēdīgi, ka šajā sezonā teātri šīs iespējas vairs neizmanto vai lieto ļoti minimāli. Skaidrs, ka teātris ir klātbūtnes māksla, ļoti svarīga ir dzīvās enerģijas apmaiņa, bet nedrīkstam neizmantojot attīstību, ko piešķir tehnoloģijas. Reinis Suhanovs, iestudējot Māras Zālītes "Margarētu" Nacionālajā teātri, principiāli izmantoja šīs iespējas – abi varoņi gluži dabiski sazinājās *WhatsApp*, bet skatītāji varēja gan skatīties datorā, gan būt uz vietas kopā ar vienu no viņiem," atzīmē teātra zinātniece.

No miglas izlaužas nākotne

VALTERA PELNA FOTO

Hibrīdformas, kāda ir arī Liepājas jauno aktieru pastaigu izrāde "Upe", pandēmijas laikā dod iespēju uzrunāt skatītājus dzīvi, nepastarpināti, bet darīt to daudz drošākā vidē nekā teātra zāle.

PASTAIGĀJIES UN NOKLAUSIES

Mājsēdes ik pa laikam padzina skatītājus no teātra. Toties vasara, kas kādreiz bija atpūtai, tagad teātriem kļuvusi par darba laiku. Agrāk brīvdabas izrādēs spēlēja iestudējumus, kas bija radīti teātra skatuvei un pielāgoti āra apstākļiem. Šajā laikā pieeja mainās principiāli. Nav runa par skatuvi zem atklātas debess, tā ir skatuve daudz plašākā nozīmē – vieta, kur aktieri spēlē. To apliecina Valmieras vasaras teātra festivāls. Valmiera šo festivālu laikā kļūst par lielu skatuvi, kur ikviena vieta var tikt izmantota kā spēles telpa kādai darbībai, kas iespējama tikai šeit un nekur citur.

Liepājas aktierkursa diplomdarba izrāde "Upe" vispirms tika parādīta Liepājā un pēc tam veiksmīgi integrējās arī Valmieras pilsētvidē. "Atklātība un drosmē piemīt jaunajam Liepājas kursam. Mani ļoti aizkustināja šī izrāde Valmierā. Brīnišķīgā horeogrāfe, izrādes režisore Kristīne Brīniņa tik skaisti savienoja man divas ļoti mīļas pilsētas un ļoti mīļos teātrus," saka E. Tišheizere un norāda, ka "Upe" ir viena no hibrīdformas izrādēm, kas notiek kā pastaiga. Izrādes pilsētvidē pašlaik ir daudz drošākas, uz šādām skatuvēm iespējama dzīvā saskarsme bez tehnoloģiju starpniecības.

Īpaši neatkarīgie teātri ļoti ātri sāka izmantot dažādas hibrīdformas. Izrādes – pastaigas, kurās katrs skatītājs ar ausiņām ausis var doties pa noteiktu maršrutu, pats piedaloties darbībā. Viena no interesantākajām hibrīdizrādēm bija "Dirty Deal Teatro" iestudētā Valtera Siļa izrāde "Noklausies". Tajā skatītājs kļūst par darbības personu, aktieris Jānis Kronis, kurš spēlē VDK virsnieku, viņu savērvē un uzdod noklausīties, kas notiek vairākos dzīvokļos.

LAIKS IR DARBĪBAS PERSONA

Vēl būtiska tendence – jaunākā un vidējā režisoru paaudze interesējas par mūsu stipri neseno vēsturi. Ļoti daudz iestudēta padomju un atmodas laikā tapusi dramaturģija. Uz skatuves atgriežas arī padomju laika proza, skatuvisku iemieso-

jumu ieguvusi Regīna Ezera Ināras Sluckas iestudējumā "Aka" Nacionālajā teātri un Dmitrija Petrenko Dailes teātri uzvestajā iestudējumā "Zemdegas".

"Dmitrijs Petrenko ir vēl viens no 2021. gada "Spēlmaņu nakts" laureātiem – režisors, kas ļoti konsekventi strādā ar aktieriem un palīdz viņiem iziet no ierastās komforta zonas, no štampiem, kādi rodas katram, un no štampiem, kādos viņus redz citi režisori. Liepājas teātri viņš ļoti būtiski palīdzēja Gatim Malikam iziet ārā no sava intelektuālā un ļoti intravertā aktiera krātīņa un atklāties tādā dziļumā izrādē "1 000 000 labu lietu", kas padarīja šo izrādi par izcilu notikumu," saka E. Tišheizere.

Bieži vien režisori paņem cita laika lugu un mēģina ielikt mūsdienās. Teātra kritiķe min Māras Ķimeles Liepājas teātri iestudēto izrādi "Diagnoze – jaunība", kurā Ferdinanda Bruknera pagājušā gadsimta sākumā rakstītais lugas darbība norit mūsdienās. "Esmu pārliecināta, ka arī D. Petrenko iestudētajās "Cietsirdīgajās spēlēs", kas ir Alekseja Arbuzova 70. gadu luga, kaut kas no konflikta būtiski zūd. Arī laiks ir viena no konfliktā iesaistītajām darbības personām. Jaunam aktierim daudz svarīgāk būtu bijis mēģināt iedziļināties un izprast citu laiku, nekā mēģināt saprast šodien vairs nesaprotamus konfliktus," viņa pauž.

Viens no vērtīgākajiem iestudējumiem nesenās vēstures pētīšanā – ļoti jaunā režisora Toma Treiņa uzvedums "Nākošpavasars" Valmieras teātri. Izrādās, ka Leldes Stumbres gandrīz autobiogrāfiskā luga, kas uzrakstīta 80. gadu sākumā, ļoti labi iederas arī šodien, kad daudzi jauni cilvēki dodas uz laukiem un sastopas ar pilnīgi citu dzīves uztveri, nespēj pārvarēt grūtības un atgriežas megapolē.

Viens no visspēcīgākajiem iespaidiem E. Tišheizeri ir Ingas Ābeles "Tumšie brieži" Daugavpils teātri D. Petrenko režijā. Lugai šis ir jau trešais iestudējums, un attēlotie Latvijas pirmie neatkarības gadi arī jau ir vēsture, par kuru jāvēstī jaunajai paaudzei.

LĪDERU IZRĀVIENS

Visnozīmīgākā tendence beidzamajos gados – mainījušies teātri – lideri. "Tie, kas dod procesa paātrinājumu, kas rada jaunu teātri, ļauj visai mūsu skatuves mākslai pacelties citā līmenī. Uz viņiem skatās visi citi, zinot, ka viņi iet tālāk, spēcīgāk, atrod jaunus ceļus, kuros pēc tam varēs doties arī pārējie. Daudzas spēcīgas izrādes ar jauniem meklējumiem ir Liepājas teātri, man joprojām ir interesanti skatīties, kā Viesturs Meikšāns strādā ar Klaipēdas kursa aktieriem. Ar ļoti lielu nepacietību gribu redzēt, ko D. Petrenko tālāk darīs ar saviem jaunajiem audzēkņiem un kā viņi saspēlēsies ar Klaipēdas kursa beidzējiem. Ļoti interesantas lietas notiek Daugavpilī. Kaut kas pilnīgi negaidīts ir Rēzeknes teātris "Joriks", kas darbojas jau krietni sen, bet nu parādījies uz profesionālas skatuves. Pirms gada režisors Mārtiņš Eihe uzņēmās šī teātra māksliniecisko vadību, tas ļoti būtiski pārvērtā teātri," stāsta E. Tišheizere. Izrādē "Mans kaimiņš ebrejs", kas arī saņēma "Spēlmaņu nakts" balvu, iesaistīti ap divsimt dalībnieku, darbība notiek ap Rēzeknes Zaļo sinagogu, publika redz epizodes no kādreiz pilsētā mitušo ebreju dzīves.

"Ja jārunā par vienu lideri, kas ir pilnīgi citā līmenī nekā citi, tad tas ir Dailes teātris. Ilgu laiku tas bija talantīgu zvaigžņu teātris, kas varēja atrasties jebkurā Eiropas vietā. Pārsvārā repertuārā laba ārzemju dramaturģija, kas nekādi nesasaucās ar to, kas notiek pie mums. Daudz skaistu sieviešu un tērpu. Man jau diezgan sen bija garlaicīgi turp iet. Lidz ar Viestura Kairiša un Jura Žagara atnākšanu, kas daudziem darīja lielas sāpes, ir mainījies daudz kas," uzsver teātra zinātniece. Būtiska ir uzsāktā sadarbība ar neatkarīgajiem teātriem. Māras Zālītes "Smilģis" ir Dailes teātra simtgades cienīgs uzdevums. Dailes teātris laužas ārā no jebkādiem kanoniem, aktieriem dod visnopietnākos uzdevumus. V. Kairišs panācis, ka zvaigžņu teātris kļuvis par ansambļa teātri. ■

KURZEMES KULTŪRAS PIELIKUMS

Iznāk vienu reizi mēnesī. Izplatīts kā reģionālo laikrakstu "Kurzemes Vārds", "Kurzemnieks", "Saldus Zeme" un "Talsu Vēstis" bezmaksas pielikums.

Kurzemes Vārds

Internetā pieejams izdevniecību mājaslapās kurzemnieks.lv, sz.lv un talsuvestis.lv, kā arī reģionālajā portālā liepajniekiem.lv. Redkolēģija: Daiga Bitīniece ("Kurzemnieks"), Mairita Balode ("Talsu Vēstis"), Linda Kilevica ("Kurzemes Vārds"), Andra Valkīra ("Saldus Zeme").

Saldus Zeme
LAIKRAKSTS BROČENU NOVADAM UN SILDUS NOVADAM

Talsu Vēstis

Projekta vadītāja: Anda Pūce. Kontakti: tālrunis 26436485, e-pasts anda@kurzemes-vards.lv.

Kurzemnieks
LAIKRAKSTS...RĪGAS KURZEMĒI

Pielikumu izdod un finansē reģionālo laikrakstu izdevniecības.